

УДК 378:796

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Віталій Лелека, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної культури і спорту, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова.

ORCID: 0000-0001-5680-7784

E-mail: leleka9984@ukr.net

Стаття досліджує сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання. Проаналізовано компетентнісний підхід, впровадження інноваційних технологій, інклюзивне навчання та міжнародний досвід. Висвітлено ключові аспекти вдосконалення освітнього процесу для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в сучасних умовах. Перспективи подальших наукових досліджень охоплюють розробку інтегрованих освітніх програм, що забезпечують комплексний розвиток професійних компетентностей майбутніх фахівців з фізичного виховання.

Ключові слова: професійна підготовка; фізичне виховання; інноваційні технології; інклюзія; академічна мобільність; фізичне виховання; заклади вищої освіти.

CURRENT TRENDS IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION SPECIALISTS

Vitalii Leleka, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Physical Culture and Sports, Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

ORCID: 0000-0001-5680-7784

E-mail: leleka9984@ukr.net

The article examines current trends in the professional training of future physical education specialists. The competency-based approach, the implementation of innovative technologies, inclusive education and international experience are analyzed. Key aspects of improving the educational process for training highly qualified specialists capable of working effectively are highlighted. Future research prospects include the development of integrated educational programs that ensure the comprehensive development of professional competencies for future physical education specialists.

The study addresses contemporary challenges in the field of physical education, including globalization, the digitalization of education, and the need for adaptation to European educational standards. The importance of modernizing educational programs in accordance with the demands of the modern labor market is identified. This modernization includes the implementation of a competency-based approach, the integration of practice-oriented learning, the use of digital technologies, and the application of innovative training methodologies.

The findings of this study can be utilized to enhance educational standards, improve the quality of professional training for physical education specialists, and create more effective conditions for student learning and development. The provisions proposed in the article will contribute to the advancement of the educational process, the improvement of specialist training, and the alignment of physical education with contemporary challenges.

Keywords: professional training; physical education; innovative technologies; inclusion; academic mobility; higher educational institutions.

Фізична активність повинна бути природною частиною процесу дорослішання молоді. У перші роки життя вона відіграє вирішальну роль у фізичному, соціальному та когнітивному розвитку дітей. Різні види рухової діяльності сприяють цьому на різних етапах життя – від неформальних ігор та активного дозвілля до занять фізичною культурою, спортивних тренувань, ходьби чи їзди на велосипеді як способу пересування, а також організованих фізичних вправ. Завдяки грі діти освоюють і розвивають рухові навички, малюки набувають важливих соціальних навичок через взаємодію з однолітками, а молодь формує розуміння командної роботи, правил та відповідальності через спорт і фізичне виховання.

Фізично активний спосіб життя приносить молоді як безпосередні, так і довгострокові переваги для здоров'я. Зокрема, він сприяє профілактиці надмірної ваги та ожиріння, зміцненню кісток, суглобів і серцево-судинної системи, покращенню психічного здоров'я та формуванню корисних звичок, які можна зберегти у дорослому віці.

Багато молодих людей регулярно займаються фізичною активністю та спортом, отримуючи від цього користь для здоров'я, розвитку, самореалізації та соціальних зв'язків. Однак значна частина молоді не досягає рекомендованого рівня фізичної активності, необхідного для збереження здоров'я. У багатьох державах ЄС (Європейського Союзу) спостерігається скорочення часу, відведеного на фізичне виховання в освітніх закладах [12].

Окрім позитивного впливу на здоров'я, фізична активність і спорт сприяють соціальній інтеграції, розвитку культурної толерантності, усвідомленню етичних норм і відповідального ставлення до довкілля. У сучасних умовах ці аспекти стають дедалі важливішими для молоді.

Українська молодь, як і їхні однолітки в країнах Європейського Союзу, стикається з обмеженими можливостями для фізичної активності. Це зумовлено недостатньою підтримкою, браком організації та контролю, а також зростаючою популярністю пасивних форм дозвілля, таких як перегляд телевізора чи використання комп'ютера. Додатковим фактором, що ускладнює доступ до занять спортом, є обмежена кількість безпечних і доступних місць для фізичної активності, особливо в умовах війни.

Зміни у сфері освіти, зокрема реформування вищої освіти в Україні, зумовлюють необхідність модернізації підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання. Відповідно до вимог сучасного ринку праці, система вищої освіти має забезпечувати випускників не лише теоретичними знаннями, а й практичними навичками, необхідними для роботи в нових умовах.

Розкриттю соціальних функцій фізичної культури та спорту присвячені роботи В. Бальсевича, С. Гуськова, О. Мамаєвої, Д. Мамаєва, І. Турчик та ін [4]; *фізичне виховання в концепції нової української школи* досліджували В. Семененко, В. Теліус [11]; *проблема професійної підготовки фахівців фізичного виховання* – Л. Сущенко, О. Тимошенко, Т. Круцевич, Л. Демінська, В. Завацький; поняття «професійна компетентність» та *компетентнісний підхід у сфері фізичного виховання* – Т. Дибя [5]; *інноваційні технології у сфері фізичного виховання* – О. Блудов, Т. Єрмакова, Ю. Бойко, Л. Соколенко, І. Випасняк, А. Шанковський [1; 2; 3]; *питанням професійної мобільності фахівців фізичної культури* присвятили свої наукові розвідки: О. Биковська, В. Бобрицька, Н. Брижак, О. Васюк, О. Квасниця, О. Кондур, М. Корець, О. Матвієнко,

В. Петрук, І. Гринченко, О. Гончаров, Л. Сущенко, В. Триндюк, М. Чекунов, І. Шаповалова, які вивчали окремі аспекти мобільності і приділяли значну увагу підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури в умовах закладу вищої освіти [7].

Метою нашого наукового дослідження є виокремлення основних аспектів, які сприятимуть підвищенню якості професійної підготовки фахівців з фізичного виховання у закладах вищої освіти.

Перш за все зазначимо, що професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання у закладах вищої освіти має базуватися на компетентнісному підході, що забезпечує формування у студентів необхідних знань, навичок і вмінь для ефективної педагогічної діяльності.

Компетентність (від латин. *competens* (*competentis*) – відповідний; здібний) з точки зору діяльнісного підходу може бути описана як система знань, умінь та навичок й засобів виконання діяльності на високому рівні кваліфікації у відповідності до конкретних умов, з метою задоволення відповідних потреб. *Компетентність* у визначеній галузі – поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти у ній [8].

Компетентнісний підхід як освітня парадигма в сучасних реаліях спирається на загальновизнані дидактичні принципи навчання: науковості, системності, свідомості навчання, єдності конкретного й абстрактного, міцності й надійності знань, єдності науково-дослідної, навчально-пізнавальної і освітньо-виховної діяльності студентів, професійної самостійності й мобільності. У психолого-педагогічних дослідженнях приділяється належна увага застосуванню компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього фахівця, який працює в системі освіти.

Слушною є думка О. Омеляненко, що ключовими компетентностями вчителя фізичної культури є здатність до саморозвитку і самоосвіти, адаптивності і мобільності, творчої діяльності, дослідництва, інтеграції різноманітних педагогічних компетентностей, спроможність будувати комплекс індивідуальних цінностей на основі соціальних і державних пріоритетів та орієнтувати на них свою поведінку й професійну діяльність [9].

Наступним важливим аспектом підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання є використання інноваційних технологій в освітньому процесі. Включення цифрових платформ у професійну освіту набуває дедалі більшого значення через стрімкий технологічний розвиток і зміну вимог сучасного ринку праці. Використання цифрових інструментів не лише підвищує ефективність освітнього процесу, а й сприяє якісній підготовці майбутніх педагогів, які працюватимуть у нових умовах освіти.

Традиційні підходи до професійної освіти, зокрема очне навчання та використання друкованих матеріалів, усе частіше доповнюються або навіть замінюються цифровими платформами, що пропонують низку переваг. Така трансформація зумовлена необхідністю зробити освіту більш доступною, гнучкою та ефективною в умовах швидких змін професійного середовища. В умовах війни в Україні цифрові платформи для деяких закладів вищої освіти стали єдиним засобом забезпечення освітнього процесу. Вони створюють інтерактивне освітнє середовище, де навчальні матеріали постійно оновлюються відповідно до останніх досягнень у різних галузях. Завдяки цим платформам студенти отримують доступ до широкого спектра ресурсів, зокрема відеолекцій, інтерактивних симуляцій та актуальних оновлень у режимі реального часу.

Серед сучасних тенденцій підготовки фахівців з фізичного виховання важливе місце займає адаптація європейських стандартів та використання міжнародного досвіду, що сприяє підвищенню якості освіти та професійної компетентності майбутніх педагогів. Основні аспекти цієї тенденції включають: інтеграцію міжнародних освітніх стандартів у систему фізичного виховання, що забезпечує відповідність підготовки фахівців до сучасних вимог європейського простору вищої освіти; розширення програм академічної мобільності, що дає можливість студентам і викладачам брати участь в обмінах, стажуваннях та міжнародних освітніх проєктах; співпрацю з міжнародними спортивними організаціями, що сприяє вдосконаленню освітніх програм, запровадженню новітніх методик тренування та інтеграції сучасних підходів до фізичного виховання.

Невід'ємною складовою якісної сучасної підготовки професіоналів з фізичного виховання є академічна мобільність, яка відображає природну потребу в динамічному обміні знаннями та досвідом у межах соціальних, економічних, культурних і політичних відносин. Це ключовий елемент інтеграції закладів вищої освіти та науки у міжнародний освітній простір. Вона не обмежується лише конкретними заходами, технологіями чи механізмами обміну студентами між навчальними закладами різних країн. Експерти наголошують, що цей процес має глибший та багатогранний характер, охоплюючи інтелектуальний розвиток, обмін науковими та культурними здобутками, а також впровадження новітніх освітніх технологій. Розширення мобільності студентів і викладачів є еволюційним процесом, який потребує систематичної уваги та активної участі всіх зацікавлених сторін (В. Андрущенко, С. Вербицька та ін).

На сьогодні сучасна освіта в усьому світі має гуманістичну основу і тому наступним важливим аспектом, який слід враховувати у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання, є їхня готовність до роботи з особами з обмеженими можливостями.

Більшість освітніх програм з підготовки фахівців з фізичного виховання містять елементи навчання з адаптованої фізичної культури. Однак кількість осіб з обмеженими можливостями, залучених до освітнього процесу на різних рівнях, продовжує стрімко зростати, зокрема через війну в країні. Кожна людина має невід'ємне право на освіту, незалежно від її походження, здібностей чи життєвих обставин.

Впровадження інклюзії в освіті – це не лише свідомий вибір, а й суспільна необхідність, яка вимагає глибокого розуміння, оцінки та готовності визнавати й приймати індивідуальні відмінності. Цей підхід формує основу трансформаційного мислення, орієнтованого на інклюзивність.

Ефективність інклюзивної освіти залежить від щирого прийняття та розуміння різноманітності, особливо серед педагогів, які відіграють ключову роль у створенні доступного й підтримуючого освітнього середовища. Важливу правову основу для захисту прав людей з обмеженими можливостями забезпечує Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю [6], яка містить 33 статті, що охоплюють усі сфери життя, та зобов'язує Європейський Союз і його держави-члени виконувати її положення (Організація Об'єднаних Націй, 2006).

Педагогічна практика у процесі професійної підготовки є першим кроком на шляху засвоєння професії. Вона сприяє підвищенню педагогічної майстерності майбутніх фахівців, забезпечує практичний досвід планування, організації та здій-

снення різних видів професійної педагогічної діяльності в умовах закладів освіти різного типу, сприяє професійній рефлексії, професійному саморозвитку та самореалізації студентів, становленню та розвитку в них професійно важливих якостей, забезпечує їх успішну професійну адаптацію [10]. Тому практична підготовка є ще одним важливим аспектом.

Проведене дослідження засвідчило, що сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання повинні враховувати компетентнісний підхід, використання інноваційних технологій, адаптацію міжнародного досвіду та забезпечення інклюзивності освітнього процесу. Компетентнісний підхід дозволяє студентам не лише оволодіти теоретичними знаннями, а й розвивати практичні навички, необхідні для роботи в сучасному освітньому середовищі.

Значну роль у покращенні підготовки відіграє цифровізація освітнього процесу, яка сприяє інтеграції новітніх методик навчання та розширенню можливостей дистанційного навчання. Використання цифрових технологій забезпечує доступ до сучасних освітніх ресурсів, підвищує ефективність освітнього процесу та сприяє академічній мобільності студентів і викладачів.

Особливу увагу варто приділяти інклюзивній освіті, адже підготовка фахівців до роботи з особами з особливими освітніми потребами є важливою умовою розвитку сучасної системи освіти. Інклюзивний підхід сприяє соціальній адаптації та інтеграції всіх груп населення, забезпечуючи рівні можливості для кожного.

Практична підготовка майбутніх педагогів також залишається ключовим аспектом професійного розвитку, оскільки дозволяє студентам набувати необхідного досвіду та адаптуватися до реалій педагогічної діяльності.

Майбутні наукові дослідження доцільно спрямувати на розробку та впровадження інноваційних методик підготовки фахівців з фізичного виховання, а також на створення комплексних освітніх програм, що гармонійно поєднують теоретичні знання з практичним досвідом. Зважаючи на сучасні виклики, такі як глобалізація, цифровізація та необхідність розвитку інклюзивної освіти, подальші дослідження в галузі фізичного виховання та професійної підготовки педагогічних кадрів є вкрай важливими для підвищення якості освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блудов О. Ю., Єрмакова Т. С., Пушанкіна Д. І., Григор'єв А. В. Застосування в спортивній практиці інтегральних інформаційно-творчих технологій (на прикладі баскетболу). *Теорія та методика фізичного виховання*. 2007. № 7. С. 24–30.
2. Бойко Ю. С., Соколенко Л. С., Танасійчук Ю. М. Інтеграція новітніх методик викладання фізичного виховання в закладах вищої освіти України з використанням технологій для дистанційного навчання. *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8011003> (дата звернення: 05.02.2025).
3. Випасняк І., Шанковський А. Інноваційні технології, спрямовані на підвищення ефективності процесу фізичного виховання студентів. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*. Луцьк, 2017. Вип. 18. С. 125–129.
4. Гук А., Боднар І. Основні проблеми інклюзивного фізичного виховання дітей з особливими потребами. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19826/1/2.pdf> (дата звернення: 05.02.2025).
5. Диба Т. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців фізичного виховання. URL: <https://www.pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/75/82> (дата звернення: 05.02.2025).

6. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 05.02.2025).
7. Малафій В. Професійна мобільність фахівця фізичної культури. *Фізична культура: теорія і практика*. Полтава, 2024. № 7. С. 111–113.
8. Овчарук О. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. К.: К.І.С., 2004. 112 с.
9. Омеляненко І. О. Теоретичні основи компетентнісного підходу щодо підготовки вчителя фізичної культури. *Професійні компетенції та компетентності вчителя: матеріали регіонального наук.-практ. семінару*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. С. 117–118.
10. Проценко А. А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Кропивницький, 2018. 20 с.
11. Семененко В., Теліус В. Фізичне виховання в концепції нової української школи: проблематика і перспективи. DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/spectrum/2024-1> (дата звернення: 05.02.2025).
12. WHO. *Health behaviour in school-aged children: a WHO cross-national study (HBSC), International Report*. World Health Organization Regional Office for Europe, 2000.

REFERENCES

1. Bludov, O. Y., Yermakova, T. S., Pushankina, D. I., & Hryhoriev, A. V. (2007). Application of integral information-creative technologies in sports practice (on the example of basketball). *Theory and Methodology of Physical Education*, 7, 24–30 [in Ukrainian].
2. Boiko, Y. S., Sokolenko, L. S., & Tanasiichuk, Y. M. (2023). Integration of modern teaching methods in physical education in higher education institutions of Ukraine using distance learning technologies. *Academic Visions*, 20. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8011003> [in Ukrainian].
3. Vypasniak, I., & Shankovskiy, A. (2017). Innovative technologies aimed at increasing the effectiveness of the physical education process for students. *Youth Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University. Physical Education and Sport*, 18, 125–129 [in Ukrainian].
4. Huk, A., & Bodnar, I. (n.d.). Key problems of inclusive physical education for children with special needs. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19826/1/2.pdf> [in Ukrainian].
5. Dyba, T. (n.d.). Competency-based approach in the professional training of physical education specialists. URL: <https://www.pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/75/82> [in Ukrainian].
6. United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text [in Ukrainian].
7. Malafii, V. (2024). Professional mobility of a physical education specialist. *Physical Culture: Theory and Practice*, (7), 111–113. Poltava: Simon [in Ukrainian].
8. Ovcharuk, O. V. (Ed.). (2004). Competency-based approach in modern education: Global experience and Ukrainian perspectives. Educational Policy Library. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
9. Omelianenko, I. O. (2006). Theoretical foundations of the competency-based approach in the training of physical education teachers. *Professional competencies and competencies of the teacher: materials of the regional scientific-practical seminar*. Ternopil: Publishing House of Ternopil National Pedagogical University pp, 117–118 [in Ukrainian].
10. Protsenko, A. A. (2018). Formation of professional competence of future physical education teachers in the process of pedagogical practice. *Abstract thesis in Pedagogical Sciences*. Kropyvnytskyi [in Ukrainian].
11. Semenenko, V., & Telius, V. (2024). Physical education in the concept of the new Ukrainian school: problems and perspectives. DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/spectrum/2024-1> [in Ukrainian].
12. World Health Organization. (2000). *Health behaviour in school-aged children: A WHO cross-national study (HBSC), International Report*. World Health Organization Regional Office for Europe.